

Motion till riksdagen 2025/26:4208

av **Jacob Risberg m.fl. (MP)**

med anledning av prop. 2025/26:290 Sveriges utrikes underrättelsetjänst

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör säkerställa en tydlig ansvarsfördelning, fungerande samordning och tillräckliga resurser mellan Sveriges utrikes underrättelsetjänst, Försvarmakten, Försvarets radioanstalt, Säkerhetspolisen och andra berörda myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör säkerställa att Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten och Integritetsskyddsmyndigheten har tillräckliga resurser för tillsyn över Sveriges utrikes underrättelsetjänst och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör säkerställa särskilt strikta skyddsåtgärder vid direktåtkomst för utländska underrättelse- eller säkerhetstjänster och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige befinner sig i ett allvarligt säkerhetspolitiskt läge. Hoten mot vårt land, våra demokratiska institutioner och vår självständighet har blivit mer komplexa. Utrikesunderrättelseverksamheten har därför stor betydelse för Sveriges förmåga att förstå, förebygga och möta yttre hot, och det är av yttersta vikt att vi har förmågan att kartlägga omvärlden utifrån en bred hotbild.

Miljöpartiet delar bedömningen att Sverige behöver en stark, modern och ändamålsenlig utrikesunderrättelseförmåga. Samtidigt innebär reformen att en ny myndighet ska etableras i ett sårbart säkerhetspolitiskt läge och få tillgång till mycket känsliga uppgifter och en central roll i samverkan med andra svenska och utländska aktörer.

Vi anser att den process som föranlett etableringen av den nya myndigheten för utrikes underrättelsetjänst (UND) har varit bristfällig av flera skäl, och att konsekvenserna av den omfattande reformen inte har analyserats i tillräcklig utsträckning. I den nu aktuella propositionen behandlas inte själva inrättandet av myndigheten, utan endast de rättsliga förutsättningarna för dess verksamhet. Därmed har riksdagen inte fått möjlighet att samlat ta ställning till reformens organisatoriska, ekonomiska och säkerhetsmässiga konsekvenser. Den snäva tidsram som regeringen redovisar inför myndighetens bildande väcker dessutom frågor om lämpligheten i att genomföra en så omfattande omorganisation av underrättelseverksamheten i det rådande säkerhetspolitiska läget och inför ett stundande val.

Miljöpartiet har redan i behandlingen av vårändringsbudgeten riktat kritik mot regeringens hantering av frågan. Regeringen begärde då att riksdagen skulle ta ställning till överföring av anslagsmedel från Försvarsmaktens förbandsverksamhet och beredskap till utgiftsområde 5 Internationell samverkan, i syfte att möjliggöra inrättandet av den nya myndigheten den 1 januari 2027. Detta skedde innan propositionen om de rättsliga förutsättningarna för myndighetens verksamhet hade presenterats och innan riksdagen fått ett tillräckligt underlag om hur överföringen av uppgifter, befogenheter, kompetens och ekonomiska medel från Must och Försvarsmakten skulle påverka berörda verksamheter. Vi menar att detta är en bakvänd ordning. Riksdagen bör först ges möjlighet att ta ställning till reformens innebörd och konsekvenser, och därefter till hur verksamheten ska finansieras.

Ansvarsfördelning, resurser och kompetens

Reformen innebär en omfattande omfördelning av uppgifter, förmågor och sannolikt personal från Försvarsmakten och Must till den nya myndigheten. Samtidigt ska Försvarsmakten fortsatt bära ansvar för militärstrategisk, operativ, taktisk och militärteknisk underrättelseverksamhet. Detta kräver särskild uppmärksamhet så att reformen inte leder till förmågeglapp, otydliga gränssnitt eller förlust av kritisk kompetens i Försvarsmaktens kvarvarande verksamhet.

Miljöpartiet ser positivt på att regeringen uppmärksammar behovet av samverkan och informationsutbyte mellan UND, Försvarsmakten, Försvarets radioanstalt (FRA) och Säkerhetspolisen. Samtidigt är det tydligt att flera centrala gränsdragningar kommer att regleras först i instruktioner och praktiska arbetsformer. För att undvika dubbelarbete, parallella analyser, otydliga beställarroller och risk för att information faller mellan stolarna bör regeringen säkerställa en tydlig ansvarsfördelning och följa upp hur samverkan fungerar i praktiken.

När ytterligare en myndighet ges rätt att inrikta signalspaning ökar kraven på prioritering, samordning och resurssättning hos FRA. Regeringen gör bedömningen att undanträngningseffekterna är begränsade, men vi ser behovet av att säkerställa att FRA har tillräckliga resurser för att omhänderta samtliga inriktande myndigheters behov. Miljöpartiet anser att detta bör följas upp särskilt, eftersom bristande kapacitet riskerar att påverka både säkerhet, rättssäkerhet och integritetsskydd.

Tillsyn och demokratisk kontroll av myndighetens arbete

Underrättelseverksamhet måste kunna bedrivas med hög sekretess. Just därför är oberoende tillsyn och demokratisk kontroll särskilt viktiga. Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten (Siun) anser att de nya uppgifter som uppkommer genom lagförslagen innebär att myndigheten bör tillföras ytterligare medel för att fullgöra sitt uppdrag. Detta väljer regeringen att inte hörsamma.

Det är inte tillräckligt att konstatera att tillsynen i huvudsak ska bedrivas som tidigare, när reformen innebär att ytterligare en myndighet tillkommer vars verksamhet och personuppgiftsbehandling ska granskas. Regeringen måste säkerställa att Siun och Integritetsskyddsmyndigheten (Imy) har tillräckliga resurser och ändamålsenliga befogenheter för tillsyn över UND.

Miljöpartiet anser också att regeringen bör pröva om ett insynsråd eller motsvarande ordning för särskild demokratisk insyn bör inrättas för UND, med beaktande av verksamhetens höga sekretesskrav. Ett sådant organ skulle inte ersätta Siun, Imy eller den parlamentariska kontrollen men kunna bidra till legitimitet, etiska avvägningar och återkommande granskning av myndighetens övergripande inriktning.

Direktåtkomst för utländsk underrättelse- eller säkerhetstjänst i Sveriges utrikes underrättelsetjänsts verksamhet

Internationellt underrättelsesamarbete är nödvändigt, men direktåtkomst för utländska underrättelse- eller säkerhetstjänster är särskilt känsligt. Direktåtkomst skiljer sig från ett vanligt utlämnande genom att den mottagande aktören själv kan söka i uppgifter inom ramen för den tekniska tillgång som medgetts. Detta ställer mycket höga krav på behörighetsstyrning, dokumentation och kontroll. Det måste i efterhand vara möjligt att granska vem som haft tillgång till vilka uppgifter, för vilket ändamål och på vilken grund. Regeringen bör därför säkerställa att sådan direktåtkomst omgärdas av särskilt strikta skyddsåtgärder, och möjligheten att avbryta åtkomsten.

Jacob Risberg (MP)

Emma Berginger (MP)

Janine Alm Ericson (MP)